

MARCZIUS TIZENÖTÖDIKE

A magyar szabadság és demokrácia történeti és kulturális folyóirata

Alapítva 2010. október 11-én

2015/5-6 szám

Tartalom

Villám

- [Petőfi is ezt nézné...](#)
- [Petőfi Sándor: Dicsőséges nagyurak](#)

Emlékezet

- [Petőfi és a „szeretett király”](#)
- [Petőfi Sándor: Pest, augusztus 10-én 1848.](#)
- [A Vörösmarty-vita](#)
- [Petőfi Sándor: Pest, szeptember 17. 1848](#)
- [Petőfi Sándor: Az egyenlőségi társulat proklamációja](#)
- [Petőfi Sándor: Klapka György tábornokhoz](#)
- [Ady Endre: Miniszter Kossuth és a Kossuth-elvek](#)
- [Ady Endre: A gondolat ellen](#)
- [A sajtószabadság](#)
- [A kormány politikájáról](#)

Déliab

- [Petőfi Sándor: A királyokhoz](#)
- [Petőfi Sándor: Respublika](#)
- [Petőfi Sándor: A nemzethez](#)
- [Petőfi Sándor: Vörösmartyhoz](#)
- [Petőfi Sándor: Fekete-piros dal](#)
- [Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz](#)
- [Petőfi Sándor: Az apostol](#)
- [Ady Endre: Amit a régi porták mesélnek](#)
- [Ballai László: Magyar odüsszeia](#)

Húrok

- [Nándi Mihály: Rouget de Lisle](#)

Villám

Petőfi is ezt nézné...

„Petőfi is ezt nézné” – mármint a róla elnevezett szórakoztató tévéadót, amelyet 2015. március 15-én indítottak útnak az állami közmédiák súlyának növelése céljából. Ezt állítja Tatár Csilla a tv műsorvezetője. Divatos manapság az effajta kijelentés. Sebő Ferenc, a „revival” népzenei mozgalom apostola például azzal aposztrofálja a működését, hogy Kodály is büszke lenne rá.

Minden ember kézzel-lábbal tiltakozik az ellen, ha a megkérdése nélkül, a nevében kijelentenek bármit is. A halottak nem tiltakozhatnak. Nevükben, ha a nemzet óriásairól van szó, azoknak kell tiltakozniuk, akik a legnagyobb hűséggel képviselik szellemüket és ápolják az életművüket. A Marczius Tizenötödike szerkesztősége természetesen nem is foglalkozik annak az ostoba kérdésnek a vizsgálatával, hogy milyen tévét nézne Petőfi, de e számát annak szenteli, hogy megmutassa, milyen éles szemmel és kritikával is nézte legnagyobb költőnk a saját korát és a kortársait.

Petőfi Sándor: Dicsőséges nagyurak

Dicsőséges nagyurak, hát
Hogy vagytok?
Viszket-e ugy egy kicsit a
Nyakatok?
Uj divatu nyakravaló
Készül most
Számotokra... nem cifra, de
Jó szoros.

Tudjátok-e, mennyit kértünk
Titeket,
Hogy irántunk emberiek
Legyetek,

Vegyetek be az emberek
Sorába...
Rimánkodott a szegény nép,
S hiába.

Állatoknak tartottátok
A népet;
Hát ha most mint állat fizet
Tinéktek?
Ha megrohan, mint vadállat
Bennetek,
S körmét, fogát véretekkel
Festi meg?

Ki a síkra a kunyhókból
Miljomok!
Kaszát, ásót, vasvillákat
Fogjatok!
Az alkalom maga magát
Kinálja,
Ütött a nagy bosszuállás
Órája!

Ezer évig híztak rajtunk
Az urak,
Most rajtok a mi kutyáink
Hízzanak!
Vasvillára velök, aztán
Szemétre,
Ott egyék a kutyák őket
Ebédre!...

Hanem még se!... atyafiak,
Megálljunk!
Legyünk jobbak, nemesebbek
Őnáluk;
Isten után legszentebb a
Nép neve:
Feleljünk meg becsülettel
Nékie.

Legyünk nagyok, amint illik
Mihozzánk,
Hogy az isten gyönyörködve
Nézzen ránk,

S örömében mindenható
Kezével
Fejeinkre örök áldást
Tetézzen.

Felejsük az ezer éves
Kínokat,
Ha az úr most testvérének
Befogad;
Ha elveti kevélységét,
Címerit,
S teljes egyenlőségünk el-
Ismeri.

Nemes urak, ha akartok
Jőjtek,
Itt a kezünk, nyujtsátok ki
Kezetek.
Legyünk szemei mindnyájan
Egy láncnak,
Szüksége van mindnyájunkr' a
Hazának.

Nem érünk rá várakozni,
Szaporán,
Ma jókor van, holnap késő
Lesz talán.
Ha bennünket még mostan is
Megtettek,
Az uristen kegyelmezzen
Tinektek!

Pest, 1848. március 11. előtt

Emlékezet

Petőfi és a „szeretett király”

A királyt bírálni még 1848 dicsőséges tavaszán is kockázatos volt, és akkor éppen nem is a Habsburg diktatúra erőszak szervezete, hanem a meglehetősen udvarhű magyar kormány, sőt közszellem miatt. Mármost március 28-án Bécs váratlanul megtagadta a jobbágyfelszabadításról és az önálló magyar parlamentáris kormányról – mindenek előtt a had- és pénzügyről – benyújtott törvények elismerését, hogy ezzel a polgári átalakulás kereteit jelentősen leszűkítse.

A Habsburgok persze – az itáliai felkelések miatt – nem is gondolhattak a magyar forradalom teljes elfojtására, ugyanakkor a Batthyány-kormány és a pozsonyi országgyűlés sem volt abban a helyzetben, hogy politikai térnyerése érdekében jelentős nyomást gyakoroljon az udvarra. Ekkor – a nemzet ügyeit „hivatalosan” intéző országgyűlés nemtetszése dacára – a pesti forradalmároknak kellett sorompóba lépniük. Március utolsó napjaiban egymást érték a forrónál forróbb hangulatú gyűlések, s egyre többen követelték Magyarország Ausztriától való teljes különválását, némelyek pedig, élükön Petőfivel, egyenesen a királyság megszüntetését és a köztársasági államforma bevezetését. Petőfi megírta a *Föltámadott a tenger...*-t és felvázolta *A királyokhoz*-t, a magyar „republicanismus első nyilvános szavát” is. Miközben tehát az országgyűlés fel- és leiratosdi játszmájában az udvar könnyűszerrel osztotta a lapokat, Pesten tevékenykedő hívei kétségbeejtő jelentések özönével árasztották el, ama egybehangzó aggodalmuknak hangot adva, „hogy ha pár nap alatt kedvező elintézés, legkivált a pénz- és hadügyminisztériumokra nézve, be nem következik, Magyarország a dinasztia részére elveszett.” Ezek a rémisztő jelentések pedig arra készítették a Habsburgokat, hogy március 31-én a kifogásolt törvények elfogadásáról nyilatkozzanak.

Hiába tett azonban Petőfi március végén másodízben is felbecsülhetetlen szolgálatot az átalakulás ügyének, az a rokonszenv, amelyet eddig a liberális körökben élvezett, egyszeriben szertefoszlott. És akkor is szertefoszlott volna, ha *A királyokhoz* címzett verse – azaz a pesti tüntetések kvintesszenciája – balszerencséjére nem csupán április 1-én hagyta volna el a sajtót, vagyis akkor, amikor már Pesten is ismeretessé vált az udvar visszako-zása. A vers utolsó versszaka így szól:

„Nem lázítok, mert nincs erre szükség:
Mért ráznám meg erőszakosan
Azt a fát, amelynek a gyümölcse
Már túlérve, rothadásba’ van?
Ha megérik a gyümölcs, fájáru
Magátul a földre hull alá...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé szeretett király!”

1848 Magyarországon, ahol nemcsak a kiváltságosok százezrei csüggték szinte vallásos áhítattal a koronán, hanem a politikai jogokból kirekesztettek milliói is, ugyan hányan érthették meg, hogy ezeket a szavakat az adott pillanatban igenis oda kellett kiáltani a világnak – s éppen azért, hogy Magyarország abszolút monarchiából legalább alkotmányos monarchiává lehessen.

A forradalom liberális hívei e vers megjelenésétől elfordultak Petőfitől, hiszen attól tartottak, hogy a költő a forradalmat idővel túl fogja vinni a számukra még elfogadható határok is. Pedig

Petőfi nem csupán magasabban szárnyalt minden kortársánál, hanem messzebbre is látott nála. Ez aztán végképp megbocsáthatatlan bűn volt, amelyet még a tulajdon harcostársainak, a márciusi ifjaknak jó része sem viselt el.

Petőfi Sándor: Pest, augusztus 10-én 1848.

Felszabadultunk a Metternich-kompánia alól, s kaptuk a Batthyány-minisztériumot. Erre ugyan elmondhatni, hogy: „eben gubát”.

Amaz tetteivel törekedett vesztünkre, emez tétlenségével fogja vesztünket okozni. Mi haszna, hogy a mód különböző? az eredmény egy.

Immáron nyíldogálnak azon boldog ábrándozók szemei, kik nemcsak hogy bíztak e minisztériumban, de sőt azt állították, hogy egyes-egyedül csak ez az, mely a hazát megmenteni képes. Gyönyörűségesen meg fogják menteni!

Ország-világ tudja, hogyan vélekedtem én e minisztériumról mindjárt eleinte (hogy e véleményemet ki mertem már akkor mondani: jó nevem hírért, melyet évek folytán szereztem, elvesztettem néhány nap alatt), most pedig egyenesen azt mondom, hogy ez a minisztérium az, mely legbizonyosabban eltemet bennünket.

Ió paeant [hálaéneket – a szerk.] zengett az ország, midőn az első magyar minisztérium névsorát meglátta, én pedig megcsóváltam fejemet azon, hogy a magyar ember mindig fölkeltekor szokta dicsérni a napot, be nem várván annak lementét.

És azt gondolám: ezek mind egy szálig derék emberek, talán mint miniszterek is azok lesznek, de csak talán... ők azon kornak gyermekei, mely már meghalt: a beszéd, a szónoklat koráé; ebben ők elsők voltak, de vajon nem lesznek-e az új korban, a tettek korában az utolsók? mert a kettő között oly nagy a különbség, hogy vagy egészen új emberek kellenek hozzá, vagy a régieknek egészen újjá kell születniök, és ez nagy ritkaság. Csak egy fönix volt a világon, az is régen volt; tán nem is igaz. Abból, hogy ők a szónoklat mesterei, egyáltalában nem következik az, hogy mesterei lesznek a tetteknek is. A tímár kikészíti a bőrt, de a kikészített bőrből más mesterember csinál csizmát.

Így gondolkoztam körülbelül a minisztériumról, midőn az megszületett. Alig élt néhány napot, s én földhöz vágtam kalapomat s a minisztérium iránti minden hitemet és bizalmamat. Azt mondták ugyan, hogy még gyermek, tehát várakozzunk egy keveset, de ez engem meg nem nyugtatott. Herkules már bölcsejében kigyókat szaggatott szét, s nekünk, ha valaha, úgy most van Herkulesekre szükségünk.

Bekövetkezett május 10-ke, a budai vérengzés (melynek elkövetői, közbevetőleg mondva, máig büntetlenül fütyülnek), ott a minisztériumnak úgyszólván szeme láttára kaszabolták az

embereket... már ekkor nem tartóztathattam magamat, fölugrottam a múzeum udvarán a tribünre, és veszett dühömben elkiáltottam a nemzet színe előtt, hogy én e minisztériumra nem a hazát, de egy magamat, sőt a kutyámat sem bíznám.

Nyugodt lelkiállapotban bizonyosan más szavakkal fejeztem volna ki magamat, de az értelme végre is csak ez lett volna.

Ezen szavaimra dühbe jött az ország, és szép fényes nevemet pocsétába dobták, és meggázolták. Én fájdalmasan ugyan, de mégis mosolyogtam, mert tudtam, hogy ugyanazok az emberek, kik rátapostak nevemre, föl fogják azt venni a sárból, és szépen letörölgetik róla a meg nem érdemelt szennyet.

S íme már ott vagyunk, hogy azt mondogatják: Petőfinek mégsem volt egészen igazságtalansága. És ne adja isten, de maholnap ott leszünk, hogy azt fogják mondani: Petőfinek tökéletesen igaza volt!

Napról napra mindinkább látván, hogy a minisztérium olyan, mint a bekötött szemű, hátrakötött kezű és vásra vert lábú ember, minden reményemet egybe helyeztem, a nemzetgyűlésbe.

Mit nem vártam én a nemzetgyűléstől! soha ennél nagyobb szerű reményeim nem voltak és soha sem csalatkoztam oly csúfondárosan, mint e nemzetgyűlésben!

Uramfia, fölküldi őket egy fölébredt, fölleskült, tettevágyó, tettekész nemzet, és ők itt nyámognak, itt cammognak, mint valami inaszakadt invalidus; kávéházi pipafüstös unalmokból és egykedvűségökből csak akkor pattannak ki, akkor jönnek tűzbe, ha nem az ellenséget, hanem egymást kell marniok, és végre is megérjük, hogy szőröstül-bőröstül elnyelik a törpe minorítást... szájok ugyan elég nagy erre. A rác fene eszi az ország lábát s maholnap a szívébe harap, és az a fű még erdőben és mezőn van, melyet majd a patikába kell vinni, hogy ott orvosságot csináljanak belőle. Egy hónapja, hogy megajánlották nagy húhóval a 200 000 katonát, s azóta ez ügyben egy árva kurjantást sem tettek, mintha az ellenség most készítené a Ganges vizén a hidat, melyen át hozzánk fog gyalogolni.

Déli Magyarországon zsákra rakják a lenyiszált magyar fejeket, éjszaki és keleti Magyarországot ki kezeskedik? és ki kezeskedik nyugaton Ausztriáért, melynek alattomos keze szennye eddig is mindenütt látszik.

Egyszerre csak azon vesszük észre magunkat, hogy nem két, hanem négy tűz közé szorultunk, és alig van annyi fecskendőnk, amennyivel egy égő gyufát el tudnánk oltani, és mégis ahelyett, hogy állítanák nyakra-főre, ha a pokol fenekéből is a pénzt és katonát, magok játszanak katonásdit, vagdalkoznak egymás között, mint a paréj közt a gyerekek. Tanakodnak teológiáról, pedagógiáról és azt ördög tudja miféle iá-ról. Elhagyhatnátok most azt a nevelést, mikor azt sem tudjuk, lesz-e kit nevelni, vagy sem.

De a legszebb az, hogy ők a népet, melynek ők képviselői, oly éretlennek, butának tartják. Végső argumentumok mindenre az, hogy, hja, a nép még ilyen meg olyan éretlen. Köszönd meg ezt képviselőidnek, nép. Én megvallom, egészen másformának ismerem a népet, s éretlenségének legfőlebb egy példáját tudom, azt, hogy ilyen képviselőket választott.

Hanem a legszebbnél is szebb az, hogy ők, kik azért vannak összeküldve, hogy a magyar nemzetet kiemeljék a régi fertőből, ehelyett még egy új gyalázatot csapnak a képéhez: megajánlják

a segítséget Ausztriának Olaszország ellen s ezzel magok zárják be előttünk az ajtót, melyen Európa nemesebb nemzeteinek rokonérzelme jött volna be hozzánk. Most már jőjön el az idő, midőn magunk emberségéből, ami könnyen megeshetik, nem bírunk kigázolni a bajból, s forduljunk segítségért ama nemzetekhez, majd azt fogják mondani: menjetek a pokolba, ahová valók vagytok, kik kezet emeltetek a szent szabadságra, midőn Európa, sőt ti magatok is küzdöttek érte!

Ezt fogják mondani, s kilöknek bennünket az antichambreba, hol majd aztán magyarázhatjuk az inasoknak a *pragmatica sancti*ót. –

Innen-onnan ezer esztendeje, hogy e földre az első cseppek hullottak ama vérből, mely ezt Magyarországnak keresztelte.

Ezer esztendő óta sokszor volt már a magyar nemzet kutyául, de nem hiszem, hogy valaha kutyábbul lett volna, mint jelenleg van.

Maholnap már én is kétségbeesem, én!... pedig akkor aztán jó éjszakát, mert én a legutolsó vagyok azok közt, akiket a balsors kétségbe ejteni képes.

Akkor ha küzdünk, nem azért küzdünk többé, hogy Magyarország ismét fölemelje fejét, hanem csak azért, hogy ha már élni nem tudunk becsületesen, legalább halálunk legyen becsületes.

Irtóztató!

Azért szenvedtünk hát ezer esztendeig, azért izzadtunk könnyeket és sírtunk vért, azért botorkáztunk át keservesen a középkor hosszú éjén, hogy midőn virrad végre, mi fáradtan, ájultan roskadjunk össze az útfélen, hogy a nemzetek hajnalának első sugárai odafonódjanak Magyarország homlokára halotti koszorú gyanánt!

Tenni fogunk végre, de tenni és meghalni egyszerre... tettünk az emlékkő lesz sírhalmunk előtt. A világ nem tudta, hogy élünk, csak azt fogja tudni, hogy meghaltunk!

Szomorú, szomorú. És pedig így lesz, ha a nemzet minél előbb föl nem serken, s ki nem ragadja kormánya és képviselői kezéből azon hatalmat, melyet nekik jóhiszemben átadott, s mellyel azok részint nem tudnak élni, részint rútul visszaélnek.

Marczius Tizenötödike, 1848. augusztus 11.

A Vörösmarty-vita

1848 augusztus 23-án az országgyűlés elfogadta a katonaillesítési törvényjavaslatot, amelynek

értelmében a bevonuló mintegy negyvenötezer magyar katona fele császári vezénylest sorozalozrederekhez került. Petőfi Sándor, aki átlátta az a Habsburgoknak tett végzetes engedményt veszélyeit, a *Vörösmartyhoz* című versében súlyosan megbíráltta Vörösmarty Mihályt. A vitához alábbi írásai kapcsolódnak:

Megjegyzés a Vörösmartyhoz c. vershez

1848. augusztus 27.

[E napon jelent meg az Életképek-ben Petőfi verse: Vörösmartyhoz. A vers után csillag alatt a következő megjegyzés olvasható:]

Én, ha verset írok, nem írom a magam multságára, hanem írom azért, hogy kiadjam, hogy mások gyönyörködjenek benne vagy okuljanak rajta. (Elérem-e célomat vagy nem? az nem tartozik ide.) Sokan voltak, kik e költeményem kiadását ellenezték. Nem tehetek róla. Én érzem a legnagyobb fájdalmat, hogy erre kényszerülve vagyok, mert én szerettem, én tiszteltem legjobban Vörösmartyt mindazok között, kik őt valaha szerették és tisztelték, de elveimet még sokkal jobban szeretem és tiszteltem, mint őt. Szívem sajog és vérzik, de kérelhetetlen maradnék, ha elvérzeném is bele. Brutus talán sírva szúrta le jótevőjét, apját, Caesart, de leszúrta. Hogy Vörösmartyt elítélem, nagy áldozat, melyet szívem tesz elveimért, de bármily nagy ez áldozat, kész vagyok és mindenkor kész leszek sokkal nagyobbakat is tenni értetek, szentséges elveim!

Petőfi Sándor.

Válasz Vörösmartynak

Nem szeretem a feleselgetést, kivált ily időkben, midőn a közönségnek kisebb gondja is nagyobb, mint egyes emberek szóváltogatásait hallgatni; mindamellett nem hagyhatom szó nélkül Vörösmartynak e lapok 58-ik számában hozzám intézett sorait. Nem bocsátkozom a cikk pontonkénti cáfolatába, nehogy mind a magam, mind a mások becses idejéből sokat raboljak el; csak általánosságban egypár rövid észrevételt.

Azt én gondoltam előre, hogy Vörösmarty felelni fog versemre, de megvallom, ingyen sem hittem, hogy úgy fog felelni, amint felelt. Nem hittem, hogy olyan fegyvereket fog használni, minőket senkitől sem érdelek s őtőle legkevésbé, s amelyek őhöz nem is méltók: a gyanúsítás, a lenézés fegyvereit. Ezek a polémia legkopottabb, legmindennapibb fegyverei. Ha kardot szúrt volna belém, hallgatnék, de miután bunkósbottal támadt meg, nem hallgathatok.

Azt mondja: „Nem tűnik-e ki, hogy Petőfi kegyelettel akarván szólani, szólott igen rosszul

palástolt s mondhatom, igen idétlen szánakozással?” stb. Erre minden elfogulatlan ember azt fogja mondani, hogy nem tűnik ki, de ha csakugyan ez tűnnék ki, úgy megvallom, nem oly hangon írtam, mint lelkem mélyében akartam.

Azt mondja: „Petőfi Vörösmartyról, kivel barátságos viszonyban van, mindeddig még egy jó szót sem szolt; honnan van az, hogy oly mohón ragadta meg az alkalmat, róla kárhoztatását kimondani?” stb. Engedjen meg Vörösmarty, de azt nem tudja, nem tudhatja, hogy én az alkalmat mohón ragadtam-e meg, vagy hosszú és kínos lelki harc után? és amit előbb mond, az egyáltalában nem áll, mert én már nem egyszer mondtam róla jót és igen sok jót nyilvánosan (az 1845-ki Életképekben megjelent Úti jegyzeteimben, az 1847-ki Hazánkban megjelent Úti leveleimben stb.), de arról nem tehetek, ha elmulasztotta elolvasni, vagy arra méltónak nem tartotta. És azonfelül tettem azt, mit senkivel sem tettem, összes költeményeimet neki ajánlottam „tisztelet és szeretet jeléül.” Hogyan mondhatja hát, hogy mindeddig egy jó szót sem mondtam felőle? miért akar tényeket megsemmisíteni? Én legfőlebb hibáztam azon versemben, de ő vétkezett, midőn azt nem a legtisztább baráti és hazafiúi fájdalom, hanem isten tudja milyen rosszindulat kifolyásának magyarázta. Ezzel azon gyanút vágja arcomhoz, hogy én sohasem voltam őszinte tisztelője, hogy én csak tettetém iránta a tiszteletet, szóval, hogy kétszínű ember vagyok, s ez a legcudarabb jellemtelenség, mi embertől telik, s ezt nem engedhetem meg, hogy magamon száradjon. Fölhívom mindazokat széles e világon, kik engem ismernek, nyilatkozzanak valamennyien, tapasztalták-e bennem csak árnyékát is a kétszínűségnek? ha igen, borítsa fejemet a nemzet megvetése!

E gyanúsítás fáj, és fáj az a lenéző hang, melyen beszél velem Vörösmarty, mondván többek között: „én elítélem őt! kicsoda? Petőfi, kit? Vörösmarty?” stb. Már kérem alázatosan, akárki az a Petőfi, de mindenesetre olyan ember, kit Vörösmartynak sincs semmi joga lenézni. S ha éppen kedve volt Vörösmartynak a szerénységről beszélni, inkább akárhol beszélt volna róla, mint itt, midőn ő is feledni látszik a szerénységet. Egyébiránt ami a szerénységet illeti: én azt igen silány portékának tartom, melynek betanulását sohasem találtam fáradságra méltónak, mert az a jezsuiták találmánya. Göthe teljes hosszu életében egyszer mondott okosat, akkor, midőn azt mondta: „Nur die Lumpen [sic] sind bescheiden” [csak a senkiháziak igénytelenek – a szerk.].

Cikke végén, miután a szerénységet repetálta, így szól Vörösmarty: „bírónak még te kicsin vagy.” Nincs mit szólnom ellene, elismerem teljesen, ha azon érdemes táblabírói hiszemben él Vörösmarty is, hogy mindaddig kicsin az ember bírónak, míg nagy hasa nincs.

Különben, amit ő gondol, én is azt gondolom, hogy t. i. e tollharc nem bontja föl közöttünk a jó viszonyt. De ha ellenkezőleg lenne is, nemcsak ővele, hanem akárkivel szemben a föld hátán, mindig kimondanám szabadon meggyőződésemet. Inkább legyen ezután is, mint ekkor voltam, bátran és kérlelhetetlenül kimondott meggyőződéselem mártírja, hogysem gyávasággal vádolhassam én magamat. Én magammal akarok békében élni, nem a világgal.

Kossuth Hirlapja, 1848. szeptember 8.

Jókai Mór szerkesztőtársam az Életképek előbbi számában egy nyilatkozatot bocsátott ki ellenem Vörösmartyhoz írt versemet illetően, s tette ezt hírem és tudtom nélkül. Ha én e nyilatkozat indokát nyilvánosságra hoznám, a közönség azonnal tudni fogná, mit tartson Jókai felől? mert annak indoka minden inkább a világon, mint Vörösmarty iránti tisztelete... de én nem hozom napfényre azon indokot, mert nem elvem magánügyeket közrebocsátani, nem akarok oly fegyverrel vívni, melynek egyik vége legyőzné ugyan ellenemet, de a másik vége engemet beszennyezne. Elhagyom tehát a nyilatkozat indokát, csak a nyilatkozatra magára teszem meg észrevételeimet. Skandalózus dolog, két szerkesztőnek a magok lapjában egymás ellen síkra kelni, de ő dobta le a kesztyűt, s én morális kötelességemnek tartom azt fölvenni; van azon nyilatkozatban öt impertinencia, mit nem hagyhatok szó nélkül.

1-ső impertinencia. Azt mondja Jókai: „nem ismerem el, hogy költőnek joga legyen költőtársa felett ítéletet hozni”, s épen azon cikkében, melyben ezt mondja, megítél ő és pellengére állít engemet. Vagy ez csak holmi Petőfi-féle kicsinységeknek nem szabad, de a Jókai-féle nagyságok kivételei e szabálynak?

2-dik impertinencia. Azt mondja: „bár én is szeretem a magam elveit, de azért a más elveit is tiszteletben tartom” stb., s ugyanekkor az én elveimért amúgy hübelebalázs módjára nekem esik.

3-dik impertinencia. Azt mondja: „bárha Petőfi elfeledkezhetik is azon háláról, mivel Vörösmartynak tartozik, én nem feledkezhetem el arról, mivel én tartozom neki”. Tehát Jókai hálátlansággal vádol engemet, s ugyanekkor, engemet vádolván, ellenem kezét emelvén, a legcudarabb hálátlanságba esik. Én nem tudom, mennyi hálával tartozik Vörösmartynak, de azt tudom, hogy amennyivel tartozik Vörösmartynak Jókai, tíz annyival tartozik énnekem, ha egyébért nem, már csak azért a több mint baráti, több mint testvéri, több mint atyai szeretetért is, melyet rá hosszú éveken át pazaroltam. Talán emlékszik a közönség egy költeményemre, melyet Jókaihoz írtam néhány év előtt. E költeményre többi barátim azt mondták: „te Jókait szereted legjobban? te őbenne bízol egyedül? majd meglátod, Jókai fog legjobban megcsalni, Jókai lesz leghálátlanabb irántad”. Én kinevettem őket, sőt megharagudtam rájuk, pedig ím a következő mutatja, hogy igazok volt!

4-dik impertinencia. Azt mondja: „nem ismerem el lapunk elvei közé tartozandónak azt, hogy valakit kihallgatás nélkül elítéljünk” stb. Hát állítottam én azt, hogy azon elvek lapunk elvei? nem a magam elveiről beszéltem én ott? és végre kihallgatás nélkül ítéltém én? tagadom, mert mielőtt kiadtam versemet, igen hosszan beszéltem efelől Vörösmartyval anélkül, hogy kapacitálni tudott volna. De ha mindjárt nem beszéltem volna is vele, tény volt előttem, melyből ítéltém és ítéltém.

5-dik és legnagyobb impertinencia: hogy Jókai az egész nyilatkozatban oly fennhangon, oly kategorice, oly leckéztetőleg beszél velem, mintha preceptorom, mintha mesterem, mintha gazdám volna. Az imént vádol engemet feledékenységgel, s ő felejt el, hogy ő az én tanítványom, az én kis öcsém volt, hogy ő az én szárnyaim alatt nőtt fel. Egyébiránt jól teszi, hogy elfelejti; s felejtse el még sok mást, kívánom az ő javára, különben sok lelkifurdalást fog szenvedni az életben. –

Jókainak ama nyilatkozata után kettőt kellé tennem: kiadni ezen ellennyilatkozatot, s

kiadóinknál fölmondani a szerkesztést. Megtevéem mind a kettőt, s így be van a dolog fejezve. Szerződésünk ezen év végéig tart; ez év utolsó napján megszűnöm az Életképek szerkesztő- és dolgozótársa lenni.

Életképek, 1848. szeptember 10.

Petőfi Sándor: Pest, szeptember 17. 1848

Hét hónap óta, a februáriusi francia forradalom óta szakadatlan hullámvásban, rengésben volt lelkem. Minden nap egy új remény, új feszült várakozás, új lelkesedés, új aggalom, új harag és minden a világon.

Ki hinné, hogy egyfolytában ennyit képes megbírni az emberi szív, kivált ilyen szív, mint az enyém, mely nagyító üveg módjára jót és rosszat óriási alakban tüntet vissza, mely a rengeteg visszhangjaként egy kiáltásra száz kiáltással felel!

Megbírta szívem e hét hónapos fölindulást, anélkül, hogy darabokra tört volna: de meg kell vallanom, hogy eltompult, eléréktelenedett, elájult.

Most iszonyatosan rideg a lelki életem.

Az utolsó napok eseményei nyomot nem hagyva pattantak vissza rólam, mint a golyó a márványszoborról, mint a mennykő a gránitszikláról.

A nemzetgyűlés levetette ama szép fényes harci öltözetet, melyet szeptember 11-kének estéjén vett föl, levetette mindjárt másnap, és helyette egy vénasszony szoknyájába bujt.

Hallottam, hogy Jelacsics berontott Magyarországra húszezer emberrel, és nem estem kétségbe.

Hallottam, hogy Teleki Ádám tábornok oly csúfondáros hazaárulást követett el, melynek párját az összes világtörténetben kell keresni, és én nem tagadtam meg az istent.

Jelen voltam tennap este a nemzetgyűlésben, midőn fölolvasták a nádorhoz irt német levelét a királynak, melyben megtagadja ama föltételeket, miknek teljesítése mellett ajánlotta Batthyány a miniszterelnökség elvállalását; jelen voltam a fölolvadásán e levélnek, melyben király ökelme vagy akarom mondani öfelsége megdorgálja a nemzetgyűlést, hogy ezt meg azt merészelte tenni, melyben a magyar nemzet oly hallatlanul pofon veretik egy német izé által, és nem sirtam elkeseredésemben, nem fújtam orromból és szájamból tüzet dühömben, nem szégyelltem magamat, nem pirultam, hogy magyar vagyok; még csak azt sem kiáltottam, hogy éljen a köztársaság.

És még sok mást láttam és hallottam, s mindeneknek láttára és hallatára oly érzéketlen, oly nyugodt maradtam, mint a kétezer esztendő múmia.

S mostan én, ki hat hónappal ezelőtt ezt írtam, hogy „nincsen többé szeretett király”, s kit ezért a Kárpátoktól Adriáig elvetemült hazaárulónak kiabáltak magyar testvéreim, most én azt kérdezem: „hát van-e még szeretett király?” és nem kacagok.

Nem tudom, meddig tart lelkemnek ezen ájulása? de azt tudom, mire ütni fog a bosszú órája, melynek ütnie kell, akkorára visszanyerem elvesztett erőmet, rugalmasságomat, visszanyerem tízszeresre, százszorosra, és tényező leszek az ítéletnek ama véres napjain, midőn e nemzet elégtételt vesz megtiprott jogaiért, fölérgetett becsületeiért.

Mert végre is él az isten, aki nem engedheti, hogy egy nemzet mindörökké bántott és meggyalázott legyen, egy oly nemzet, mely talán könnyelmű, de nem vétkes, mely talán túlságosan lojális, de nem gyáva!

Nem, nem, és ezerszer nem! a magyar nemzet nem gyáva. Aki téged gyávasággal vádol, nemzetem, az nem olvasta a világtörténet legszebb, legfényesebb lapjait, melyeken kardod dicsősége ragyog. És kiért villogtattad századokon át habár nem mindig győzedelmes, de mindig hősi kardodat! ha te nem mártírkodtál volna, magyar nemzet, most a török félhold vetne kísértetes fényt az európai műveltség romjaira!

És pedig amely nemzet nem gyáva, annak nem lehet elvesznie, amely nemzet küzdött az emberiségért, annak nem szabad elvesznie!

Kicsiny tűz vagyok a haza éjében, de tűz vagyok; s csak egy szót olvashat a nemzet a sors könyvéből fényemnél, de ez az egy szó a remény!

Marczius Tizenötödike, 1848. szeptember 18.

Petőfi Sándor: Az egyenlőségi társulat proklamációja

Az Egyenlőségi Társulat Magyarország lakosaihoz, testvéreihez, rokoninkhoz szíves üdvözetet!

Bánat és harc szól belőlünk; olyanok a mi szavaink, mint mikor a szél belesüvít a félrevert harang zúgásába.

Tűz van, tűz van... nem egy falu, nem egy város, hanem az egész ország ég. Fölharangozzuk az egész nemzetet. Talpra, legények! ha most föl nem keltek, fekünni fogtok a világ végéig.

Magyarok, ezelőtt ezer esztendővel megindult egy népfaj Ázsiából azon szándékkal, hogy fölkeresi a föld legszebb, legtermékenyebb tartományát, s azt elfoglalja maradékai számára; soká,

nagyon soká vándorolt e népfaj, míg azon tartományt megtalálta, de végre megtalálta, el is foglalta; és miképp foglalta el? négy vagy öt álló esztendeig szakadatlanul harcolt, öt álló esztendeig hullott az ember, omlott a vér, mint a záporosó.

Magyarok, így szereztek meg számunkra őseink e szép tartományt, mert azok az Ázsiából jött vitézek a mi őseink.

Hétszáz esztendeig élt szabadon a magyar nemzet itt új hazájában. Hol jó, hol balszerencse érte, hol örült, hol búsult, de mindig szabad volt.

Ekkor fölhívta Lotringi herceget, hogy fogadja el a magyar koronát, legyen Magyarország királya, s itt kezdődik a mi nyomorúságunk, mely háromszáz esztendeig tartott, egészen az idei tavaszig.

A magyar nemzet így szólt a Római császárhoz: „mi eddig tetszésünk szerint választottuk királyainkat, de abba beleuntunk, mert minden új király választásánál olyan villongások történtek, melyek tetemesen gyöngítették hazánkat. Átadjuk neked, Római császár! neked és maradékaidnak a magyar koronát azon kikötéssel, hogy törvényeinket, jogainkat, szabadságunkat nemcsak hogy meg nem sérted egy ujjal is, hanem azokat, mint szentségeket, védelmezni tartozol.”

A Római császár erre azt felelte: „Elfogadom a koronát, és én a magyar nemzetnek, a magyar nemzet törvényeinek, jogainak s szabadságának megtartója és védelmezője leszek.”

Ez fogadta a Római császár, nemcsak fogadta, hanem esküvel is megerősítette, s utánamondta ezt az esküt minden ivadéka, mikor megkoronázták, de ez esküt az őt környező Kamarilla mindég kijátszotta.

Annyi bátorság nem volt a Kamarillában, hogy nyíltan egyszerre azt mondta volna: „magyar nép, vége szabadságodnak, rab vagy, Ausztria rabja!”, hanem csűrés-csavarás, alattomos áskálódás és mindenféle ördögi mesterségek által odavitte a dolgot háromszáz esztendő folytán, hogy minden törvényeinket fölforgatta, s kivetkeztetett bennünket minden ősi jogainkból és szabadságunkból.

Nincs az istennek olyan kezén-lábán megkötözött népe, mint mi voltunk az utóbbi időben. Aki azt akarta, hogy véres halállal vesszen el, nem kellett egyebet tennie, csak ezt a szót kimondania: szabadság. Így veszték el a vérpadon a legdicsőbb hazafiak: Zrínyi, Frangepán, Nádasdi, Martinovics és mások számtalan.

Római császárok azt ígérték, azt esküdték, hogy barátaink, atyáink lesznek, és ahelyett mik voltak?

Pénzünket a magok zsebére rakták, s ifjainkat elhurcolták osztrák katonáknak. Saját fiaink és testvéreink őrizték kivont karddal tömlöcünket, s e tömlöctartókat a mi pénzünkkel, a mi véres verítékünkkel fizette az ausztriai német kormány. Kinek olyan erős a lelke, hogy e pokoli gazságra meg ne döbbenjen?

De feljött az 1848-ik esztendő, úgy jött fel, mint egy új haragos csillag, a népek haragának csillaga.

A francia trónuson egy elvetemedett gaz király ült; Franciaország elkiáltotta magát, és e kiáltásra megrendült, és összeroskadt a trón, s a hitszegő király rémülve szökött el, s most fején korona helyett átok van.

Követte Franciaország példáját Európa minden népe, fölkiáltott és fegyvert ragadott szabadságáért. Fölkeltünk mi is, magyarok, fölemeltük a szabadság eltiport zászlaját: Pozsonyban Kossuth, Pesten az ifjúság. Mint a mennydörgés, úgy harsogott be Bécsbe a magyar nép szava: „Mi szabadok akarunk lenni, s akár szépszerével, akár véres küzdéssel, de visszavívjuk elrabolt ősi szabadságunkat!”

A bécsi német kormány nem mert ellenállni törvényes és igazságos követelésünknek, és azt mondta: „Jól van kedves magyar nemzet, légy szabad, vedd kezeidbe régi jogaidat, melyeket apródonként elloptam tőled: légy boldog.” Mink, szerencsétlen, könnyen hívő, mindenkiben bízó emberek vagyunk, készpénznek vettük a szép szót és lefeküdtünk, mint akinek legjobb rendben van szénája, s csak most ébredzünk, mikor a Kamarilla ismét összeszedte magát, s azt kiáltja ránk: „Amit márciusban engedtem nektek, az csak tréfa volt, most visszaveszem, s ti szolgálni fogtok nekem, mint eddig szolgáltatok: katonákat fogtok nekem adni, pénzeteket ide külditek Bécsbe, s azonfelül, minthogy nekem igen sok adósságom van, fizetni fogjátok adósságomnak egy részét, fizettek kétszáz milliion forintot!”

Magyar nép, ha van még istened és lelked, mit felelsz erre? nem kiáltja-e milliion és milliion ember ezt: „Nincs a világon az a hatalom, mely ismét elrabolja tőlünk a szabadságot! a mindenható isten csak az életünket veheti el, de szabadságunkat nem!”

Vagy kételkedtek szavainkban? nem hiszitek, hogy mindez igaz, amit mondunk? akkor mondjátok meg, mit csinál vad csordájával a magyar földön Jellachich, a horváth bán, kit ezen hivatalról a király egyszer már letett, aztán ismét beletetette a Kamarilla törvénytelenül, törvényeink sárba tapodásával! mondjátok meg ezt, mert már határainkon belül van Jellachich és napról napra beljebb jön az országba, s azt hirdeti, hogy még az idén ő tart országgyűlést Pesten korbáccsal és kancsukával.

Magyarok, nem ennek végbevitelére, hanem e szónak csak kiejtése is olyan vakmerő szemtelenség, melyet Jellachich torkába saját vérével kell befojtanunk.

De Jellachich és az ő cinkosai azt hirdetik, hogy ő a népnek nem ellensége, sőt barátja. Van-e köztetek olyan együgyű golyhó, ki ezt elhiszi? Jellachich a bécsi osztrák kamarilla cimborája, zsoldosa, a bécsi kamarilla pedig minden népnek ellensége; már most hogyan lehetne az egy népnek barátja, ki a népek ellenségének szövetségében és zsoldjában áll? ez képtelenség!

Ha azt akarjátok, hogy újra robotoljatok és dézsmát adjatok, hogy újra teherhordó állatok legyetek, fogadjátok szívesen Jellachichot és a vérengző horvát seregeket; de ha megesküdtetek, mint szabad nemzethez illik, hogy soha többé magatokat meg nem hajtjátok, hogy soha többé vállaitokra izzasztó és meggyalázó terhet nem vesztek, úgy föl, polgárok, föl küzdeni élet-halálra.

És ha Jellachich csak azt akarná, hogy szabadságunkat veszi el, de ő ennél többet, sokkal többet akar; az ő szándéka az, hogy a magyarokat kiirtsa a föld színéről, hogy a magyar hazából Horvátországot csináljon.

De a magyarok istenére esküszöm, hogy ebből semmi sem lesz, ha a pokol minden ördöge segíti is! bízunk vitézségedben, magyar nép, hogy könnyebb lenne az égről a legmagasabb csillagot leszakítani, mint téged a földről kiirtani!

Föl hát, magyarok, föl fegyverre! teremjen talpon minden ember, kiben még egy cseppecske van abból a vérből, mely nekünk ezer esztendővel ezelőtt e szép hazát szerezte.

Nekünk nincs a világon testvér nemzetünk, melytől segítséget kérhetnénk, mely segítséget adna; egyedül állunk, mint a magányos fa a pusztában; nem támaszkodhatunk csak az istenre és magunkra, de e kettő elegendő lesz arra, hogy örök időkre megmentjük a magyar nemzet életét és becsületét.

Petőfi Sándor,
az egyenlőségi társulat
megbízásából.

*Népelem, 1848. szeptember 20.
(Plakátokon, röplapokon is)*

Petőfi Sándor: Klapka György tábornokhoz

Szolnok, Május 8-án, 1849.

Hadügyminiszter úr!

Ön 1) nem tartotta elegendőnek az én becsületszavamat bizonyos dologban; ön 2) föltette felőlem, hogy kineveztetés nélkül viselem az őrnagyi ruhát; ön 3) csak orvosi bizonyítvány mellett akart szabadságra bocsájtani, s ön 4) megtiltotta, hogy ne írjak; mindez röviden ennyi: 1) Petőfi nem becsületes ember, 2) Petőfi szemtelen s hiú világcsaló, 3) Petőfi rossz hazafi, mert távozik a csatatérről s betegséget hazud, 4) ön Petőfinek korlátlan ura, mint voltak a Nemzetnek a Habsburgok, kik azt előleges cenzúra alá vetették.

Uram!

Ezek olyan dolgok, amelyekért békés időben személyes elégtételre hívtam volna s tán lelőttem volna önt, mint a verebet, mert én meglehetősen lövök; most azonban, miután nem magunkkal, hanem az ellenséggel kell küzdenünk, választottam a második utat, melyre hazafiságom ösztönzött, némán, szerényen otthagytam azon hadsereget, melynek minisztere nem hisz saját tiszteinek becsületszavában, holott pedig az elfogott schwarzgelb tisztek becsületszava is érvényes.

Ez eddig rendén van: de itt vége nem lehet a dolognak, ha a közvélemény előtt magamat tönkretenni nem akarom, s ez nem szándékom, mert nekem szebb nevem van, hogysen azt csak úgy könnyedén sárba hagyjam dobni. Hát én most hallgatok, a lemondásomról csak a kósza, ferde hírek által értesített közönség reám - az igazat nem tudva - kígyót-békát fog hányni; hogy tehát ez ne történhessék, nekem meg kell írni a magam igazolása végett, egész találkozásomat és beszélgetésemet önnel, s ha megírom, igen élesen fogom megírni, mert az én tollam oly éles, mint akármelyik kard a hadseregben, és ha ezt teszem, én istenemre mondom, nem tudom, mi következése lesz, de ha legkisebb lesz is, lesz annyi, hogy ön elveszti a magyar nemzet előtt minden igényét a humánus és illedelmes ember címre. Én ezt nem felhevülve, hanem nyugodt megfontolás után írom, s ha ön magába száll, át fogja látni, hogy úgy lesz.

Énnekem írnom, nyilatkoznom kell okvetetlen a közönség előtt. Egy esztendeje múlt, mióta a nemzet teherhordó napszámosa vagyok, mióta mindennapi kenyeremet, boldogságomat, családomat és mindenemet feláldoztam a hazának, s egy esztendő óta áldozataim jutalma folytonosan csak a legégbekiáltóbb méltatlanság, egy esztendeje, hogy lábbal tiporják az én büszke és méltán büszke fejemet. Túrtem eddig a haza javáért, de tovább túrni minden emberi erőm összeszedése mellett sem vagyok képes; szólnom kell, szólni fogok, megbántott lelkem minden keserűségével s lángjával, s ha kortársaim nem hallgatnak meg, fölállok a história tribünjére s onnan kiáltom le vádaimat az igazságos utókor fülébe.

Akarja ön ezt? Ha igen, úgy jól van, ha nem akarja, van egy mód reá, hogy e szomorú dolgok nyilvánosságra ne kerüljenek: iktassa ön a „Közlönybe” őrnaggyá kineveztetésemet, küldje meg a kineveztetési diplomát s szabadságra menetelem engedélyét, mert fölbomlott egészségem miatt egy ideig semmi esetre nem tehetek szolgálatot, ha végképp elpusztulni nem akarok. Minden ember, még azok is, kikkel oly összeütközésbe jöttem, mint önnel, lesznek oly méltányosak irántam, hogy az őrnagyságróli lemondásom visszaadását nem azért kívánom, hogy ismét őrnagy legyek, mert amily kevésbé vágytam erre, oly könnyen nélkülözöm; ezen kívánságom oka egyedül az, hogy ha ön ezt teljesíti, nékem erkölcsi elégtételt fog adni: mert ez annyi lesz, hogy irántami – kíméletesen szólva is – igen-igen kemény szavait visszavonja ön. Ez esetben a hozzám szóló iratokat kezeimbe juttatni Irányi Dániel pesti kormánybiztos által kérem, ellenkező esetben a másik útra fogom magam kényszerítve látni.

Hadügyminiszter úrnak

alázatos szolgálója
Petőfi Sándor m. k.

Ady Endre: Miniszter Kossuth és a Kossuth-elvek

Külföldön is nagyon tisztán látják az új magyar események értelmét. Talán még tisztábban, mint idehaza. A *Le Courrier Européen*, ez a nagyon előkelő, internacionális, párizsi revű például ezt írja a többek között:

Elérve a hatalmat, a fiú megtagadja atyja ideálját, miként vén harcosok, Clemenceau úr például, megtagadják tulajdon elveiket. A magyar kormány, melynek a sorsa ma Kossuth Ferenc kezeiben van, eltűri, hogy elfogjanak, s a haditörvényszék elé juttat egy szegény katonatisztet, aki kissé részeg állapotban énekelni merte a kereskedelemügyi miniszter úr édesatyjának, a forradalmár Kossuth Lajosnak a nótáját. Minden hódolatukkal adóznak a függetlenségek annak a Habsburg-háznak, mely egy hosszú válság után is, ura tudott maradni az egységes és német nyelvű hadseregnek.”

A *Le Courrier Européen* még néhány függetlenségi magyar lapból vett idézetével bizonyítja olvasóinak, kik Európa intellektueljei, hogy micsoda képtelen és páratlan leszereléssel gazdagítja a magyar függetlenségi párt a politikai erkölcstelenségek nemzetközi tárházát.

Budapesti Napló 1906. május 22.

Ady Endre: A gondolat ellen

Budapest, május 31.

„A mi nemzetünknek nagy gondviseletlenségének miatta...” Hajh, még Apácai Cseri János írta ezt. Azóta már sokféle Akadémiánk van, s ím ma is csak úgy vagyunk, mint akkor. Jaj itt, ezerszer jaj a gondolatnak, s ma is így rivalkodnak a hatalmasok:

– „*Mást ne tanítson, mert Isten engem úgy segéljen, valaki mást tanít; a Marosba vettetem, vagy a toronyból hányatom le.*” Zichy Nándor az Egyház hatalmát proklamálja. Wekerle Sándor kenetes hangon testálja az iskolát a papoknak. Polónyi el fogja csukatni azokat, akiknek új eszméktől fő a fejük. Temesvárott kopók falkája vesz űzőbe egy tanárt az ő elveiért. Debrecenben szocialistának bélyegeznek egy modern fejű tanárt. Pécssett el fognak csapni a jogi líceumból két vagy három istentelen szabadgondolkozó professzort. A legfőbb Akadémia dadogó grófokra les koszorúival. Budapesten, Kolozsvárott megdöbbenve lapul meg az az egy-két tanár, aki Európában vélte magát. Nem lehet mindezeket felsorolni. Rajtunk, agyunkon, gondolatainkon a terror. A régi, az ősi, mely alatt összeroskadt Apácai Cseri János.

Másutt is van harca a gondolatnak. De másutt a gondolat ellen a gondolat harcol. Nálunk a gondolat ellen a – gondolatiszony. Bent akarnak tartani bennünket a múlt karámjában. És soha se volt még ilyen harcias és erős a reakció. Még Magyarországon sem.

A nagy circulus vitiosus. Uralkodik a politika, s a politika fölvetettjei kétségbeejtően visszamaradt fejű hullák. Ezek vívjanak a gondolat és a tanítás szabadságáért? Ezek védjék meg a gondolatot? Ők uralkodni és nyúzni akarnak. S a magyar tudománynak, iskolának s a magyar gondolatszabadságnak sorsa ma talán mostohább, mint Apácai Cseri János idejében volt.

Végleg kikapcsolják ezt az országot Európából. Aki gondolkozik s aki mer, az elveszett.

Hát jöjjön a gondolat rabsága. Hogy is mondta Apácai Cseri János: „De ha, és ezt én mondom, oly időben születünk, mikor a legnagyobb tudatlansággal szemben a bölcsesség és annak tanítói egy batkára sem becsültetnek, azonnal kétségbe kell-e esnünk.”

Ne essünk kétségbe, ha kétszázötven év óta sem változott itt semmi. Talán kijózanodik még ez az ország s elűzi a fekete lovagokat, kik hamis jelszavakkal nyakunkba ültek „a mi nemzetünknek nagy gondviseletlenségének miatta.”

Napló 1906. június 1.

A sajtószabadság

Azt nem tudjuk, hogy Petőfi mit mondana a Petőfi tévéről, csak sejtjük. De hogy miképp vélekedne a sajtószabadság megszüntetéséről – amely lapunk megalapításának közvetlen oka volt 2010. október 11-én –, az pontosan kiderül alábbi soraiból:

„Pest, március 15. 1848.

Szabad a sajtó!...

Ha tudnám, hogy a hazának nem lesz rám szüksége, szívembe mártanám kardomat, s úgy írnám le haldokolva, piros véremmel e szavakat, hogy itt álljanak a piros betűk, mint a szabadság hajnalsugárai.

Ma született a magyar szabadság, mert ma esett le a sajtórul a bilincs... vagy van olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabadsága?

Üdvez légy születésed napján, magyar szabadság! először is én üdvezellek, ki imádkoztam és küzdöttem érted, üdvezellek oly magas örömmel, amilyen mély volt fájdalmam, midőn még nélkülöztünk tégedet!

Oh szabadságunk, édes kedves újszülött, légy hosszú életű e földön, élj addig, míg csak él egy magyar; ha nemzetünk utósó fia meghal, borulj rá szemfedő gyanánt... s ha előbb jön rád a halál,

rántsd magaddal sírodba az egész nemzetet, mert tovább élnie nélküled gyalázat lesz, veled halnia pedig dicsőség!

Ezzel köszöntelek, ez legyen útravalód az életben. Élj boldogull!... nem kívánom, hogy ne találkozzál vészekkel pályádon, mert az örökké nyugodt élet félhalál, de legyen mindig férfierőd a vészeken diadalmaskodni!

Késő éj van. Jó éjszakát, szép csecsemő... szép vagy te, szebb minden országbeli testvéreidnél, mert nem fürödtél vérben, mint azok, téged tiszta örömkönnnyek mostak; és bölcsőd párnái nem hideg, merev holttestek, hanem forró, dobogó szívek. Jó éjszakát!... ha elalszom, jelenj meg álmaimban úgy, amilyen leszesz férfikorodban, amilyen nagynak, ragyogónak, a világtól tiszteltnek én reméllek!”

A kormány politikájáról

A királyt bíráló Petőfi, amikor úgy érezte, hogy a hon helyzete úgy kívánja, vitriolos kritikát közölt a Batthyány-kormányról, amelyben többek között azt írta:

„Felszabadultunk a Metternich-kompania alól, s kaptuk a Batthyány-minisztériumot. Erre ugyan elmondhatni, hogy: »eben gubát«.

Amaz tetteivel törekedett vesztünkre, emez tétlenségével fogja vesztünket okozni. Mi haszna, hogy a mód különböző? az eredmény egy.

Immáron nyíldogálnak azon boldog ábrándozók szemei, kik nemcsak hogy bíztak e minisztériumban, de sőt azt állították, hogy egyes-egyedül csak ez az, mely a hazát megmenteni képes. Gyönyörűségesen meg fogják menteni!”

Alig hihetjük, hogy Petőfi ne hasonlóan éles szemmel és szókimondóan bírálná a jelenlegi kormány működését, amely kétharmados parlamenti többségét arra merészelte felhasználni, hogy lebontsa a demokrácia intézményeit, és egy posztkommunista, miniszterelnöki diktatúrát építsen ki. Nem vállalkozhatunk arra, hogy Petőfi helyett elvégezzük e kritikai munkát, de arra igen, hogy bemutassuk, azt mely szellem hatná át, mert az a *XIX. század költőinek* a szelleme:

„Ne fogjon senki könnyelműen
A húrok pengetéséhez!
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz.
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,

S azért a szent fát félretedd.

Pusztában bujdosunk, mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet isten küldé
Vezérül, a lángoszlopot.
Ujabb időkben isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé.

Előre hát mind, aki költő,
A néppel tűzön-vízen át!
Átok reá, ki elhajítja
Kezéből a nép zászlaját.
Átok reá, ki gyávaságból
Vagy lomhaságból elmarad,
Hogy, míg a nép küzd, fárad, izzad,
Pihenjen ő árnyék alatt!

Vannak hamis próféták, akik
Azt hirdetik nagy gonoszan,
Hogy már megállhatunk, mert itten
Az ígéretnek földje van.
Hazugság, szemtelen hazugság,
Mit milliók cáfolnak meg,
Kik nap hevében, éhen-szomjan,
Kétségbeesve tengenek.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

És addig? addig nincs megnyugvás,
Addig folyvást küszködni kell. -
Talán az élet, munkáinkért,
Nem fog fizetni semmivel,
De a halál majd szemeinket
Szelíd, lágy csókkal zárja be,
S virágkötéssel, selyempárnán

Bocsát le a föld mélyibe.

Pest, 1847. január”

Délibáb

Petőfi Sándor: A királyokhoz

Azt adok, mit vajmi ritkán kaptok,
Ti királyok, nyílt őszinte szót,
Ahogy tetszik, köszönjétek meg, vagy
Büntessétek a felszólalót;
Áll még Munkács, áll az akasztófa,
De szivemben félelem nem áll...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé *szeretett* király!

Szeretet... hah, ezt a szép virágot
Tövestül kiteptétek ti rég,
S kidobtátok azt az országutra,
S ott átment rajt a szekérkerék,
Amely megtört esküvésitekkal
Megterhelten világszerte jár...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé *szeretett* király!

Csak tűrnek már titeket a népek,
Csak tűrnek, mint szükséges roszat,
S nem szeretnek... odafönn az égben
Megszámlálták napjaitokat.
Majd halljátok a nagy ítéletszót
Attól, aki mindenkit bírál...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé *szeretett* király!

Föllázítsam a kerek világot,
Föllázítsam-e ellenetek,
Hogy a dühnek Sámson-erejével
Milliónként nektek essenek?
Megkondítsam a halálharangot,
Hogy borzadjatok hangjainál?...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé *szeretett* király!

Nem lázítok, mert nincs erre szükség:
Mért ráznám meg erőszakosan
Azt a fát, amelynek a gyümölcse
Már túlérve, rothadásba' van?
Ha megérik a gyümölcs, fájáarul
Magátul a földre hull alá...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé *szeretett* király!

Pest, 1848. március 27-30.

Petőfi Sándor: Respublika

Respublika, szabadság gyermeke
S szabadság anyja, világ jótevője,
Ki bujdosol, mint a Rákócziak,
Köszöntelek a távolból előre!

Most hódolok, midőn még messze vagy,
Midőn még rémes átkozott neved van,
Midőn még, aki megfeszíteni
Kész tégedet, azt becsülik legjobban.

Most hódolok, most üdvözöllek én,
Hisz akkor úgyis hódolód elég lesz,
Ha a magasból ellenidre majd
A véres porba diadallal nézsz.

Mert győzni fogsz, dicső respublika,
Bár vessen ég és föld elédbe gátot,
Miként egy új, de szent Napóleon
Elfoglalod majd a kerek világot.

Kit meg nem térít szép szelíd szemed,
Hol a szeretet oltárlángja csillog,
Majd megtéríti azt szilaj kezed,
Melyben halálos vésznek kardja villog.

Te lész a győző, a diadal-ív
Ha elkészül, a te számodra léssen,
Akár virágos tarka pázsiton,
Akár a vérnek vörös tengerében!

Szeretném tudni, ott leszek-e én
A győzedelmi fényes ünnepélyen?
Vagy akkorára már tán elvisz az
Enyészet s ott lenn tart a sírba' mélyen? –

Ha meg nem érem e nagy ünnepet,
Barátim, emlékezzetek meg rólam...
Republikánus vagyok s az leszek
A föld alatt is ott a koporsóban!

Jertek ki hozzám, s ott kiáltsatok
Siromnál éljent a respublikára,
Megg hallom én azt, s akkor béke száll
Ez üldözött, e fájó szív porára.

Pest, 1848. augusztus

Petőfi Sándor: A nemzethez

Konduljanak meg a vészharangok!

Nekem is egy kötelet kezembe!
Reszketek, de nem a félelemtől;
Fájdalom és düh habzik szívembe!

Fájdalom, mert düledék hazámra
Uj viharok közeledtét látom,
És düh, és düh, mert tétlenkedünk, mert
Nem szakad le szemünkről az álom.

Pillanatra fölriadt e nemzet,
S szétnézett, mi zaj van a világban?
És a másik oldalára fordult,
S mostan újra aluszik javában.

Ébredj, ébredj, istenverte nemzet,
Aki ott az elsők közt lehetnél,
S kárhuzatos lomhaságod által
Mindig hátul és alant hevertél!

Ébredj, hazám, mert ha most nem ébredsz,
Soha többé nem lesz ébredésed,
S ha ébredsz is, annyi időd lesz csak,
Míg nevedet sírkövedre vésed!

Föl, hazám, föl! százados mulasztást
Visszapótol egy hatalmas óra,
„Mindent nyerni, vagy mindent veszíteni!”
Ezt írjuk föl ezer lobogóra.

Oly sokáig tengődtünk mi úgy, hogy
Volt is, nem is a mienk az ország;
Valahára mutassuk meg már, hogy
Senkinek sincs semmi köze hozzánk.

Vagy ha végzés, hogy el kell enyészünk,
Irtsanak ki hát ezen világból...
A haláltól, nem tagadom, félek,
De csupán a becstelen haláltól.

Haljunk meg, ha nem szabad már élnünk,
Haljunk meg oly szépen, oly vitézül,
Hogy azok is megsirassanak, kik
Eltörölnek a földnek színéről!

Legyen olyan minden ember, mintha

Zrínyi Miklós unokája volna,
Harcoljon úgy minden ember, mintha
Egyedül rá támaszkodnék honja!

Oh de akkor, akkor nem veszünk el,
Akkor élet és dicsőség vár ránk,
Akkor saját örök birtokunk lesz,
Ami után eddig csak sovárgánk.

Föl hazám, föl nemzetem, magyar nép!
Lépj a síkra gyorsan és egyszerre,
Mint a villám oly váratlanul és
Oly erővel törj ellenségedre.

Hol az ellen, kérdezed? ne kérdezd,
Mindenütt van, ahová tekintesz,
S legnagyobb és legveszélyesebb az,
Ki mint testvér símul kebleinkhez.

Köztünk van a legnagyobb ellenség,
A cudar, az áruló testvérek!
S egy közülök százakat ront el, mint
A pohár bort az egy cseppnyi méreg.

A halálos ítéletet rájok!
Százegzerszer sujtson bár a hóhér,
Bár a házak ablakán foly is be
Az utcáról a kiáradó vér!

Könnyü bánni külső elleninkkel,
Ha kivesznek e belső bitangok...
Félre most, lant... futok a toronyba,
Megkondítom azt a vészharangot!

Pest, 1848. augusztus

*(Midőn a nemzetgyűlésben augusztus 21-én
a hadügyben a többséggel szavazott)*

Hallgassak-e, mivel szeretlek,
Miként atyámat szeretem?
Hallgassak-e, mert teneked sem
Fáj majd ugy a szó, mint nekem...
Hogy is tehetted, amit tettél,
Az isten szent szerelmeért! –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Azért hagyád el a muzsákat,
Azért tevéd le lantodat,
Hogy földre szállván az egekből,
Tüstént besározd magadat.
Sarat, sarat kell látnom rajtad!
Inkább szeretnék látni vért. –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Ime a sas, ha itt alant van
A földön, milyen nagy madár,
S olyan kicsiny, hogy alig látszik,
Midőn a fellegekben jár.
Te fönn valál nagy, s lenn kicsiny vagy;
Az ember ily csodát nem ért. –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Megunta azt a szennyes pályát
A nemzet, melyen eddig ment,
Kiküzködé magát belőle,
S új célt tűzött ki odafent,
S ti visszahurcoljátok őt a
Mocsárba, honnan már kiért. –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Mit bánom én, hogy nem magad vagy,
Hogy ott száz és száz van veled?
Habár ott volna valamennyi,
Itt kéne lenni teneked.

Ha a költő is odahagyja,
Ki küzd aztán a jó ügyért? –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Te voltál a nemzet költője?
Te írtad azt a Szózatot,
Mely szólt egy országnak szívéhez?...
Azt most már szétszakíthatod,
Mert hieroglif lett belőle,
Amelyet senki meg nem ért. –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Ki hitte volna? én nem hittem,
Hogy neved is, e fényes név,
Hazánk egén csak rövidlétű
Futócsillag volt, nem egyéb.
Omoljatok, szemem könnyűi,
E lehullott szép csillagért! –
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Pest, 1848. augusztus 22.

Petőfi Sándor: Fekete-piros dal

Hagyjátok el azt a piros-fehér-zöld színt,
Lejárt az ideje!
Más szín illeti most a magyar nemzetet:
Piros és fekete.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Kicsiny sziget vagyunk tenger közepében,
Erős vihar támad,

Mindenfelől jönnek és megostromolják
A habok hazámat,
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Készül az ellenség; és mi készülünk-e?
Mit csinál a kormány?
Ahelytt, hogy őrködnék, mélyen, mélyen alszik
Fönn a haza tornyán.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Fönn a kormány alszik, mi pedig itt alatt
Vígadunk, dőzsölünk,
Mintha mind a három isten nem gondolna
Mással, csak mivelünk.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Eszembe jut Mohács, az a szomorú kor!
Akkor is így tettünk,
Terített asztalnál telt poharak körül
Bút és bajt feledtünk.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Mohács, Mohács!... tarka lepke, gondtalanság
Röpködött előttünk,
Azt úztük, pedig már a török oroslán
Elbódült mögöttünk.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Hol lesz az új Mohács? hol megint húszezer
Magyar vitéz vész el,
Mérföldekre nyúló rónát borítva el
Kiomló vérével.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Hol lesz az új Mohács? ahol megint lemegy
Majd a haza napja,
S háromszáz évig vagy talán soha többé
Arcát nem mutatja!
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Pest, 1848. május

Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz

Tábornok úr, én nem tartom magam
Nagy embernek, de akkorácska csak
Vagyok, hogy oly parányok, aminő ön,
Levett kalappal szóljanak velem.
S ön engemet gorombaságival
Elhalmozott, hogy két orcám pirúlt.
Igen, pirúltam, de nem magamért,
Pirúltam a magyar sereg miatt,
Hogy annak egy ily tábornokja van.
Tábornok úr, van ellenség elég,
Gorombáskodjék azzal, ott szabad,
De bánják szépen a jó honfiakkal,
Különben azt hisszük, hogy őket el
Szándékszik ön kergetni a seregből,
És ez kemény vád lenne majd, kemény vád.
S gorombaságit éppen rajtam űzi!
Nem fél-e ön, hogy tollamnak hegyére
Tüzöm fel önt? ez a toll, istenemre,
Hegyesb a törnél s lelkiismeretnél,
S akit megszúrok véle, fáj neki
Még akkor is, ha a sír férgei
Cirógatják ott lenn a föld alatt.
Kiírnám önt itt név szerint, de amit
Saját kardjával tenni képtelen,
Tollammal tenni én nem akarom,
Nem fogom önt megörökíteni.
Csak azt ajánlom, hogyha még leszen
Szerencsétlenségünk egymáshoz, akkor
Beszéljen velem emberségesen,
Mert én ugyan nem tartom magamat
Nagy embernek, de akkorácska csak

Vagyok, hogy oly parányok, aminő ön,
Levett kalappal szóljanak velem.

Debrecen, 1849. május 7.

Petőfi Sándor: Az apostol

– részlet –

13

Még ez nap a leány atyjával
Egy egészen más jelenése volt.
Fölvivatá a büszke földesúr őt
S megleckéztette irgalmatlanúl,
Amért jobbágyait
Tévutra vezetí,
És pártütőket, lázadókat
Csinál belőlök; s azzal végezé,
Ha még tovább is bujtogat,
El fogja csapni őt.

Méltósággal felelt az ifju:
„Uram, kikérem a leckéztetést,
Kinőttem már az iskolából,
De ahhoz szokva még ottan se' voltam.
Ha vétkem van, ha lázító vagyok,
Ott a törvény, az majd ítél fölöttem;
Ha vétkes nem vagyok, mi joggal
Dorgál ön engemet?
És ami az ijesztést illeti,
Az elcsapástól meg nem ijedek;
Annyit mindenhol keresek,
Amennyiből megélek.
De innen én el nem megyek,

Mert itt hasznosnak érzem magamat,
S ön, hogy elcsapjon engemet,
Nem fogja megkísérteni
Saját javának érdekében,
Mert vagy velem jön az egész falu
Vagy ön lesz, aki távozik..
Nem mondom ezt, miként fenyegetést,
Ugy mondom ezt inkább, mint jó tanácsot,
Ki a lakókat ismerem,
S tudom, hogy engem mennyire szeretnek,
És mit nem lesznek értem tenni készek.”
Igy szólt az ifju, meghajtá magát s ment.

Következő vasárnapon
Óróla szólt a prédikáció,
Borzadva mondta a hiveknek a pap,
Hogy milyen istentagadó ez ember,
Istentagadó s lázító!
S ha még tovább is túrik őt magoknál,
El vannak veszve mind a két világon,
Mert amért lázítóval cimborálnak,
Legyilkoltatja őket a király,
S az istentagadó barátait
Halál után az ég be nem fogadja.
Intette, kérte őket, hogy
Javuljanak, míg van idő,
Míg rájok nem jön a vész, az ítélet.
Könnyezve kérte, hogy tekintsék földi
És másvilági boldogságukat,
Ne válasszák a halált és a poklot
Az élet és az üdvesség helyett!

Bőszülten hagyta el a nép
A templomot,
(Az isten és a béke házát)
S vadállatként rohant az ifjuhoz,
Kit tennap még atyjának nevezett,
S reáparancsolt: holnap ilyen tájig
Ha itt látják, tüstént agyonverik.

Beszélt az ifju, amint tőle telt,
Beszélt oly lelkesen, mint még soha.
Hiába. Ahol pap emelt szót,
Ott az igazság megfeszítettetik,
Az igazság szörnyethal ott. A pap

Minden szavára
Egy ördög áll elé,
S az ördög nem hatalmasabb,
De ékeőbb szólásu, mint az isten,
S ha tettel győzni nem tud,
Tud elcsábítani. –
Káromkodó fenyegetéssel
Hagyá el az ifjút a nép.

Egy pillanatra meg volt lelke törve,
Kétségbeejtő eszmék ültenek
Magnehezült fejére,
Mint a holttestre a hollósereg.
„Ez hát a nép!” kiálta föl,
„Ez hát a nép, amelyet én imádok,
Amelyért élek s halni akarok!
Ilyen volt ezredév előtt...
De semmi, semmi, ezredév után
Majd nem lesz ilyen; még most gyermek ő, kit
El lehet könnyen bolondítani,
Majd meg fog érni, férfi lesz belőle,
S éppen mert gyermek, gyámolítani kell.
Nincs mit csodálni, ősidőktől óta
Azon valának papok és királyok,
E földi istenek,
Hogy vakságban tartsák a népet,
Mert ők uralkodni akarnak,
S uralkodni csak vakokon lehet.
Szegény, szegény nép, mint sajnálom őt,
S ha eddig küzdtem érte, ezután
Kettős erővel fogok küzdeni!”

Beállt az est, beállt az éj,
Utolsó éje itt az ifjunak.
Ott a fasornak árnyékában áll,
S fölnéz a kastély amaz ablakára,
Amelybül a leány szokott kinézni.
De puszta most ez ablak,
Nincs ott virága, nincs ott a leány,
S az ifju mégis néz föl, néz merően,
Mint egy kővévált sírontúli szellem;
Arcára halovány fátyolt borított
A csendes bánat és a holdvilág.

Egyszer megfogva érezé kezét...

Az első percben észre sem vevé
Az érintést, úgy elgondolkodék...
Midőn megfordult, oldalánál
Azt látta, akit ott fönn keresett.

„Kegyedre vártam,” szólt az ifju,
„Kegyedre vártam, azt reméltem,
Hogy még egyszer meglátom ablakánál,
Egy néma búcsút küldök föl szememből,
Aztán örökre távozom.
Reményemen túl jó a sors,
Ajkam beszélhet szemeim helyett,
S kezem foghatja e kedves kezét.
Isten veled, te drága, drága lény, te
Egyetlenegy a nagyvilágon, aki
Barátodnak nevezte engemet
S akit barátomnak szabad nevezni.
Emlékim nincsenek nekem,
Magad fogsz állani szivemben,
Mint a szegény kunyhó falán a szentkép,
Amely előtt estenként térdepel
Jámbor lakója és imádkozik;
De hogyha telve volna szívem,
A legdicsőbb emlékek kincsivel,
Kiszórnám azt e pillanatban mind,
S téged hagynálak benne egyedül.
Isten veled!... ha hallod híremet,
Ha szépeket mond majd a hír felőlem,
Hidd el, hogy a te érdemed lesz az.
Azért törekszem jónak s nagynak lenni,
Nehogy megbánd és szégyeneld, sőt
Ellenkezőleg büszke légy reá,
Hogy engemet barátodnak fogadtál.
Isten veled, lelkem védangyala!”

Indult az ifju és ment volna, de
Kezét tartotta a leány
És görcsösen szorítá...
Beszélni vágyott s elhagyá a hang,
Hosszú szünet telt el bele,
Mig akadozva ekkép szólhatott:

„Isten veled... menj... menj, isten veled,
Te ifjak legnemesbike!
Menj... bár mehetnék én is teveled,

Mennék örömmel, édesörömost.
S nem látjuk egymás soha-soha többé?
Lehullsz egemről, fényes csillagom?
Mert én szeretlek tégedet,
Ki kell ezt mondanom,
Hogy ki ne vesse lelkemet belőlem,
Mint a Vezúv a lángoló követ.
Szeretlek, és tied nem lehetek!
De istenemre,
Ha a tied nem, másé sem leszek!
Vedd e gyűrűt... e jegygyűrűt...
Előbb fog széjjeltörni benne
Ez a gyémántkő, mint az én hűségem.
Isten veled, szép álma életemnek!”

Az ifiúra a mennyország
Szakadt le üdvösségivel,
Leomlott a leány előtt
S ölelte és csókolta térdeit. –

Másnap, midőn a falut elhagyá,
Utjában százszor s százszor nézte meg
A gyűrűt, mert csak amikor
Ezt látta, akkor nem kételkedék,
Hogy a múlt éji jelenet valóság
S nem lázas lelke őrült álma volt.

Utját (miért, miért nem?)
Nem tudta maga sem)
A fővárosnak vette, hol
Lopott, koldult és szolgált egykoron.
A külvárosban ott
Egy kis padlásszobát
Bérelt ki, s nem tudá még,
Mihez fog kezdeni?
Egyszer kopognak ajtaján,
S bejött egy fátyolos hölgy...
Midőn belépett, fölveté a fátyolt,
Némán és mozdulatlan állt...
Az ifju szédelgett... megállt esze...
Barátnéját ismerte meg.

„Utánad jöttem,” szólott a leány,
„Utánad jöttem... ha terhedre van,
Kiútasíthatsz e szobából,

Ne félj, hogy rossz neven veszem,
Akkor leülök ott kinn a küszöbre,
És ott ülök, míg megreped szivem.
Utánad jöttem, nem maradhaték,
Nyomodban voltam mindenütt,
Egész idáig, és most itt vagyok.
Szólj, mit teszesz velem?”

Az ifju kebelére hajlott,
S együtt zokogtak hosszan, boldogan.

„Nem űzesz el hát?” szólott a leány,
„Veled maradhatok?... veled leszek, hogy
Enyém legyen fájdalmaid fele
S a tied legyen minden örömem!
Együtt tűnök veled
Bút és nyomort,
S ha egyszer zúgolódom,
Ne hidd azontúl, hogy szeretlek,
Hogy valaha szerettelek!”

Ady Endre: Amit a régi porták mesélnek

Régi portákon járok mostanában. Régi, magyar, úri portákon Olyik portának hatodik ura van hatvan év óta, olyikon azonban az ősi família él még, és szidja az életet. De egyképpen érdekesekek e régi porták mind. Amit pedig írni akarok róluk, új dolog. E régi portákon könyvtárakat leltem. Valóságos könyvtárakat, igen. És fölöttébb beszédes könyvtárakat. E könyvtárak azt mesélik, hogy a mi szegény, kis magyar társadalmunk egy jeles hányada körülbelül harminc esztendővel ezelőtt hirtelen és egyszerre beszüntette az intellektuális életet. Csodálatos, keserű és különös dolog.

A régi porták könyvtáraiban egyformán 1882-ből és 1883-ból valók a legújabb könyvek, kutassa más, hogy miért éppen ez esztendőkből. Azóta csak kalendáriumokkal gazdagodtak a régi porták könyvtárai, s nem olvastak e helyeken egyebet, mint egy-két olyan lapot, mely suttyomban, burkoltan az 1847-i Magyarországot szeretné restituálni. De 1881-ig minden valamire való magyar könyvet magukba szedtek e könyvtárak a régi portákon. Sőt egyik-másik németet, angolt és franciát is. Egyikben kéziratot műveket is kaptam a XVIII. századból. Mindegyik könyvtár egy sereg könyvvel hirdeti azonban, hogy valamikor „aufklérista” volt minden magyar úr. Viszont a

kiegyezés után Kákai Aranyos gyilkos, okos, elmés írásai igen nagy becsületben voltak. Európai levegő áradott a régi magyar úri portákon.

Az élet intelligens, nemes és tartalmas volt e helyeken, és okosan haladó. Ám vagy harminc évvel ezelőtt beállott a csőd. Ne tessék sietni a megfejtéssel. Igaz, hogy ezerszázéves álom-élet után hirtelen és egyszerre zúdult rá a modern élet is a régi magyar urakra. De az ősi domínium nem úszott el mindenütt. S ahol a gazdasági csőd nem is állott be, az intellektuális csőd bizony beállott. És nem kivételek az új földesurak sem. Mert hát asszimilál ez a mi zsíros földünk. Az ember igazán kétségbeesik néhol. A dédapa Voltaire-ra esküdött. A nagyapa radikális reformer volt, az apa republikánus forradalmár, de a kiegyezés után meghiggadt „européer”, ki cinikuskodott ugyan, de belsejében azért lángolt, hogy e kis elmaradt országból valami csodával minél előbb kultúrország legyen... Az unoka pedig? Az unoka vad és bús magyar. Egyszerre 1847-es és 1849-es. Állítja, hogy az ország a zsidóké és a zsidóbérenceké. Megújulásról, valójában visszatérésről beszél. A régi portákon 1882 óta visszaesett minden. Ott is, hol a régi portákba új gazdák ültek.

A régi porták egy szörnyű sejtést táplálnak mibennünk. Sejtésünk az, hogy ebben az országban négy-öt egymásból folyó generáció már nem bírja el a kultúrát. Az ötödik már megriad, elgyöngül és letörik. Mintha a szumiológoknak volna igazuk: az uraltáji fajta valamikor, hatezer évvel ezelőtt, iszonyú kultúréletet élhetett, s már akkor belefáradt a gondolkozásba és a kultúrába.

Talán hazudik ez a szörnyű sejtés. De mintha azért nem lehetne még ma sem magyar kultúráról beszélni, mert a kultúrával élő csoportok hihetetlenül gyorsan változtatják egymást, tűnnek föl, és süllyednek vissza. Hiányzik a nyugati országok társadalmainak nemzedékek során támadt és növekedő kultúrszomjúsága.

Szó sincs róla, szegények vagyunk. Ez a legvégzetesebb bajunk. De, jaj, mintha volnának rejtettebb és fatálisabb okai is a mi nagy elmaradottságunknak. Nekem a régi porták is mintha ezt mesélnék...

Budapesti Napló 1904. jan. 2.

Ballai László: Magyar odüsszeia

– *regényrészlet* –

– Látod, Tamás, a parasztkérdést az ötszáz holdon felüli világi, s a kétszáz holdon felüli egyházi

birtokok kisajátításával kívánja megoldani a Károlyi-kormány – magyarázta az unokájának Király Miklós. – A kisajátított földeken elsősorban olyan öt-húsz holdas parasztbirtokokat akarnak létrehozni, amelyek biztosítják azon parasztcsaládok, a cselédek megélhetését, akikről az 1848-as, majd az 1867-es törvények is megfélemedtek. Erről az 1919. február 16-án megjelent néptörvény intézkedett. Azon is ügyködnek, hogy az államapparátusban zajló személycserékkel a Habsburgokkal és mindenkivel megalkuvásra kész arisztokratákat és dzsentriknek kisöpörjék, és helyükre szakképzett polgárok kerüljenek. Csak félek, nincsenek elegendő, akik megfelelő ismeretekkel és forradalmi elkötelezettséggel rendelkeznek. Pedig addig nem lesz, aki leváltsa Vajthóyt és Felkútit, ha már a népharag nem söpörte el őket.

– De Nagyapa, itt az áll, hogy a régi osztályok helyébe a munkásság és a parasztság képviselői lépnek – zörgette meg az újságot Tamás.

– Hát igen, ez a baj a mi forradalmainkkal, hogy soha nem a megfelelő irányba fejlődnek ki. 1848-ban Petőfit, a legnagyobb forradalmárt is kiakolbólitották a hatalomból, hogy szépen lepaktálhassanak a Habsburgokkal, akik minden jót ígértek a Batthyány-kormánynak a katonai segítségért cserébe. Milyen katonai segítségért? Amellyel leverhették az olaszországi forradalmat. Gondold csak meg, micsoda cinizmus és micsoda ostobaság, ahogyan Batthyány és Kossuth gondolkozott 1848 nyarán. Ha segítséget nyújtanak Bécsnek az olaszok leveréséhez, akkor az udvar nem fogja bántani a magyar kormányt. És Petőfit – aki egyedül látta az országban, hogy ez mekkora öncsalás, egyszersmind a forradalomban született önálló Magyarország sírjának megásása, és nem ez a teendő, hanem nekünk is a Habsburgokra kell vetnünk magunkat és olasz testvéreinkkel közösen harapófogóba kényszerítve mindörökre levágni az osztrák sas mindkét fejét – dezavualták és rendőri megfigyelés alá helyezték.

– De ha egyszer Petőfi, akit mindig is a forradalom lelkének nevezte, helyesen látta, hogy mi a teendő az olasz kérdésben, miért járatta le őt az a Kossuth és Batthyány, akik végeredményben a kormányuk elismerését is Petőfi Sándor forradalmának köszönhetik?

– Ugyanazért, amiért egy pillanat alatt elárulta Viktor Emánuel is Garibaldit, akinek az országát köszönhette, szűkös, kicsinyes és ostoba politikai érdekekért, amelyek valójában semmi mást nem céloznak, mint a hatalmon maradáást.

– De hát Kossuthot és Batthyányt, akik mindig is a nemzet nevében cselekedtek, nem hatotta át az őszinte honszeretet?

– A vak honszeretet hatotta át őket, amikor a nemzet nevében, de nem annak érdekében cselekedtek. Kossuth és Batthyány, e liberális nemesek, valójában csak reformerek, ájult tisztelettel hajtottak fejet a trón előtt, és még akkor sem tudták elképzelni az udvarral való szakítást, amikor annak árulása teljesen nyilvánvalóvá vált a délvidéki események során, hiszen a szerb felkelés halottai között osztrák uniformist viselő tiszteket találtak. Az igazi republikánus és vérbeli forradalmár Petőfi ellenben éles szemmel felismerte a honveszélyt. És az ország vezetésének magaslataiból nincsen kellemetlenebb érzés, mintha valaki lenről sokkal jobban tudja, hogy mit is kellene cselekedni, pláne, ha arra a valakire egy egész ország figyel. A hatalom manipulációs szabályzata azt írja elő erre az esetre, hogy meg kell hazudtolni a kellemetlenkedőt.

– De most mégiscsak a néposztály képviselőinek részvételét szorgalmazza a Károlyi-kormány.

– A néposztály bekapcsolódásával az a baj, hogy tagjait mindenek előtt ki kellene tanítani. Mert Petőfi nem holmi pusztában felnövekedett géniusz volt, hanem az ország egyik

legkiműveltebb emberfője, aki Homéroszt, Tacitust, Dantét, Shakespeare-t, Goethét, Béranger-t és Dickenst olvasott, és mivel forradalmárnak készült, alaposan tanulmányozta a nagy francia forradalmat is. Nálunk ellenben még a legpallérozottabb tudorok is hajlanak saját téveszméik rabságába esni, különösen a politika terén. A Károlyi-kormány tagjait mintha ugyanaz a dilettantizmus jellemezné, mint a Batthyány-kormányét. A szociáldemokraták, a parasztpártok, valamint a liberális demokrata közép- és kispolgárság által már a háború előtt is képviselt, 1848-ig visszanyúló reformtörekvések kormányprogrammá emelését végeredményben helyesen tették. Ámde kezdetben a világforradalomban hittek – mint Lenin, a bolsevik fantazsza –, most meg a békeszerződésben és a győztesek lovagiasságában – mint Batthyányék a bécsi udvaréban –, holott a győztesek mindig Brennusok voltak, Károlyiék ellen pedig csakúgy gyülekeznek a külső és belső ellenségek. A konzervatív tisztaistvánok, de különösen a szélsőjobbaldali erők bolsevistának bélyegzik őket, holott a hangsúlyozott személycserék dacára nem akarják felszámolni a magántulajdonon alapuló alkotmányos polgári rendet, s az arra jellemző politikai pluralizmust, sőt, azt egyenesen továbbszélesíteni kívánják. A szociáldemokraták, de főleg az egyre erősödő magyar bolsevisták pedig radikális, a tulajdonviszonyokat felforgató változásokat sürgetnek. De még ennél is nagyobb gond – és vészesen felidézi az 1848-as eseményeket – az értelmiségük által felizgatott nemzetiségek széles tömegeinek magatartása, akik pedig a Magyarország testétől való elszakadást, s a rokon nemzetekkel való egyesülést támogatják. Úgy fest, hogy a győztes nagyhatalmak is mögöttük sorakoztak fel, vagy legalábbis a nevükben ágáló cseh, szerb és román szövetségeseik mellett. Ebben a helyzetben „keleti Svájcról”, egyfajta még a – magyar egyetemeken doktorált – nemzetiségi vezetők által is alig érthető, bonyolult kantonrendszerrel ábrándozni, közben pedig leszerelni a hadsereget, és a pacifizmus nemzetközi sikerében bízni végzetes hiba.

Húrok

Nándi Mihály: Rouget de Lisle

Senki sem próféta a saját hazájában, így Rouget de Lisle sem volt az, akit 1792. április 25-én Dietrich strasbourg-i polgármester szólított fel egy estélyen, hogy írjon lelkesítő dalt az öt napja harca kelt rajnai sereg számára. Így született meg a *Marseillaise*, a forradalom nemzeti éneke, azaz eredetileg *A rajnai hadsereg harci éneke* című induló, amely szövegével a Gironde párt felfogását fejezte ki: csak a külső ellenség legyőzésére buzdított, belső veszedelemről nem szólt.

Rouget de Lisle páratlan dicsősége annak köszönhető, hogy – Victor Hugo szavával – „a nép érzelmének vált zengő visszhangjává”, hiszen nem tett mást, mint versbe foglalta azokat a gondolatokat, amelyek a határszéli lakosságot a harci készülődés izgalmas napjaiban foglalkoztatták, valamint azokat a szavakat, amelyeket a város politikai klubjának határozataiban

és falragaszain olvasható. Ezekben gyakran fordultak elő ilyen felkiáltások: „Fegyverbe, polgártársak!” – „Diadal vár, hív hazád!” A dal első sorát az „Enfants de la patrie-t” a strasbourg-i önkéntesek csapatának neve ihlette.

Az alkalmi induló, amelynek megírásakor a szerző inkább képzelhetett maga elé egy katonai szemlét, mint a szövetséges háborúk véres rohamait, csakhamar átesett a forradalmi harcok tűzkeresztségén. A strasbourg-i dalt végül is a marseille-i polgár csapatok vitték diadalra. Ők városuk forradalmi bankettjén hallották egy montpellier-i küldöttől, de olvashatták szövegét Dietrich újságjában is. A marseille-iek *A rajnai hadsereg harci énekének* általánosabb, nemzeti érvényű címet adtak: *Frontkatonák harci dala*; de nem a határra vonultak vele, hanem Párizsba, a királyság megdöntésére, mert 1792 nyarán ez volt a legfőbb harci feladat. A főváros július 30-án hallotta tőlük először vérpezsdítő dallamot, s amikor augusztus 10-én a tömeg rohamra indult a Bourbonok palotája ellen, már minden ajakról a marseille-i dal, a *Marseillaise* harsogott. Néhány hónappal keletkezése után a nép Rouget de Lisle katonai indulóját a maga forradalmi himnuszává tette.

A szerző nem értett egyet a történelem és a mű eme fordulatával. Augusztus 10-ét a katasztrófa napjának mondta, és megtagadta az esküt a köztársasági kormánytól. Emiatt elbocsátották a hadseregtől. Egy ideig vidéken bujkált, majd hamis iratokkal, álnéven vállalt katonai szolgálatot. 1793 decemberében letartóztatták. S míg a mezítlábas forradalmi seregek az ő dalával rohantak véres diadalokra a sáros rajnai mezőkön, Rouget de Lisle a saint-germain-en-laye-i börtönben kivégzésére várt.

A guillotine pedig szorgalmasan szedte áldozatait Rouget de Lisle ismerősei közül. Alatta végezte Dietrich, a gyanúsán tehetetlenkedő Luckner tábornok, akinek a szerző a rajnai csatadalt ajánlotta és Euloge Schneider, a *Marseillaise* első német fordítója is.

Rouget de Lisle-t a thermidori fordulat kiszabadította börtönéből. Megpróbálta megismételni példátlan szerzői sikerét, először egy dicsőítő himnuszt írt a Konventhez, Robespierre fölött aratott győzelmének örömeire; majd különböző dalokat és operaszövegeket szerzett. 1798-ban bemutatták egy színművét. Egy ideig Thermidor kiskirálya, Tallien környezetében forgolódott; Quiberonnál ismét harcolt, és megsebesült. A Konvent fájdalomdíjként két hegedűvel ajándékozta meg (tokostul). Végül 1796 áprilisában kilépett a katonaságtól.

A civil életben nem sokra vitte. Épp a békekötés előtt kezdett hadiszállító vállalkozásába, így azután kiadóknak végzett bémunkákra szorult. Egyik testvére eközben már Napóleon generálisaként és újsütetű báróként tündökölt. Rouget de Lisle-nek a császártól nem volt mit várnia; bár a brumaire-i államcsíny után még harci dalt ír megrendelésre, később – példátlan bátorsággal – fölháborodott korholó levelet intézett az első konzulhoz, amelyben így fogalmazott: „Bonaparte, nem ezt vártuk tőled...”. A császárság bevezetéséről rendezett népszavazáson Napóleon ellen voksolt.

1814-ben azután verssel hódolt XVIII. Lajos előtt! De az uralkodói kegy nem mosolygott rá. Rouget de Lisle, a francia himnusz szerzője Párizs egyik nyomornegyedében tengődött, Béranger gyűjtött számára adományokat. A júliusi forradalom után a polgárkirály, hogy hízelegjen a közvéleménynek, évdíjat juttatott neki. „Megénekeltem a világot” – mondta halálos ágyán, és „míg a világ világ, éneklék ezt a dalt” – tette hozzá később Michelet. Rouget de Lisle 1836. június 26-án halt meg choisy-le-roi-i agglegénylakásán. Sírjánál az üveggyári munkások térden állva

énekelték el a *Marseillaise-t*.

Kapcsolat

Impresszum

Felelős kiadó: Ballai László, 1022 Budapest, Filler u. 78-82.

Felelős szerkesztő: Ballai László

Technológia és design: Vasáros András

ISSN 2063-4285

Elérhetőség

Szerkesztőség: szerkesztoseg@marcius15.hu

Webmester: webmaster@marcius15.hu